Något om att ”rubba rättsförhållandet” mellan aktier

Av adjungerad professor ROLF SKOG[1]

I drygt ett hundra år har reglerna i aktiebolagslagen om vissa ändringar av bolagsordningen innehållit rekvisitet ”rubba rättsförhållandet” mellan aktier. Rekvisitet är avgörande för tillämplig beslutsordning, men mycket lite har skrivits om dess innebörd. Jag lämnar här ett tolkningsbidrag i ämnet.

Inledning

Till aktiebolagsrättens klassiska problemområden hör beslutsordningen vid vissa, för aktieägarna särskilt ingripande, bolagsstämmobeslut. Det handlar om beslut som enkelt uttryckt ändrar det grundläggande bolagsavtalet mellan aktieägarna. Hit hör först och främst beslut om ändring av bolagsordningen. Till de särskilt ingripande besluten kan också räknas beslut om ökning och minskning av aktiekapitalet, fusion, delning och gränsöverskridande ombildning. Om sådana beslut över huvud taget ska vara tillåtna, är frågan hur beslutsordningen ska vara utformad för att erbjuda en lämplig balans mellan majoritets- och minoritetsintresse i aktieägarkretsen.

I ett historiskt perspektiv var det frågan om ändring av bolagsordningen som först gjorde sig gällande. I aktiebolagslagstiftningens barndom var det inte en självklarhet att bolagsordningen över huvud taget kunde ändras, i vart fall inte i väsentligare hänseenden. Den första svenska aktiebolagslagen, 1848 års lag,[2] innehöll inte några bestämmelser om saken. När aktiebolagsformen under 1800-talets senare del i ökad utsträckning kom att användas av den snabbt växande, framför allt industriella, näringsverksamheten uppkom emellertid ett behov av att kunna anpassa etablerade bolag till ändrade förutsättningar också genom att bland annat ändra bolagsordningen. Lagstiftaren ställdes därmed inför uppgiften att införa regler om hur beslut av sådant slag skulle fattas.

Starkt förenklat kan man beskriva lagstiftningens utveckling i detta hänseende som en rörelse från en ordning där utgångspunkten i 1895 års aktiebolagslag[3] var att ändringar av bolagsordningen visserligen var tillåtna men krävde samtliga aktieägares samtycke, till — under en stor del av 1900-talet — komplicerade och detaljerade regler med krav på

[1] Adjungerad professor vid Stockholms universitet och föreståndare för Swedish Corporate Governance Institute (SCGI).
[2] Lagen intagen i Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning angående Aktiebolag; Gifwen Stockholms slott den 6 oktober 1848, SFS 1848 No 43.
[3] SFS 1895:65 (”ABL 1895”).

bland annat allt högre bolagsstämmopluralitet ju mer ingripande ändringen ansågs vara. Utvecklingen startade genom 1910 års aktiebolagslag[4] och nådde sin kulmen genom 1944 års lag[5]. I 1975 års aktiebolagslag[6] togs steg mot mindre stränga och mindre detaljerade regler i kombination med en förlitan på den s.k. generalklausulen, men ännu i nuvarande, 2005 års aktiebolagslag,[7] tillhör bestämmelserna om majoritetskrav vid beslut rörande ändring av bolagsordningen lagens mer svårtillgängliga passager.

I reglerna rörande stämmobeslut om ändring av bolagsordningen introducerades i början av 1900-talet begreppet att ett beslut skulle komma att ”rubba rättsförhållandet” mellan aktier. Begreppet finns fortfarande kvar som rekvisit för ett särskilt pluralitetskrav vid bolagsordningsändring. Det förekom under lång tid också i reglerna om beslut rörande nedsättning (numera: minskning) av aktiekapitalet, som infördes genom 1895 års lag, och har, som ska framgå i det följande, beröringspunkter även med de långt senare införda reglerna om beslut rörande fusion, delning och gränsöverskridande ombildning.

Men vad innebär egentligen rekvisitet ”rubba rättsförhållandet” i bestämmelserna om ändring av bolagsordningen? I doktrinen ägnas rekvisitet begränsat intresse. En förklaring till detta skulle givetvis kunna vara att innebörden är uppenbar och inte tarvar någon längre utläggning. Jag tror inte att så är fallet. I det följande går jag igenom hur begreppet använts i aktiebolagslagen från lagstiftningens barndom till nuvarande lag och vad som uttalats om dess innebörd i lagens förarbeten samt i ”standardkommentarerna” på området. Baserat på den genomgången och viss utländsk doktrin drar jag avslutningsvis några slutsatser.

Från 1848 års akktiebolagslag till den nuvarande

1848 års aktiebolagslag

Den första svenska aktiebolagslagen innehöll inte några bestämmelser om ändring av bolagsordningen. Lagen torde ha utgått från att bolagsordningen, som varande ett ”bolagsavtal”, strängt taget inte kunde ändras, i vart fall inte i mera väsentligt hänseende, utan samtycke av alla aktieägare såsom parter i avtalet.[8]

[4] SFS 1910:88 s. 1 (”ABL 1910”).
[5] SFS 1944:705 (”ABL 1944”).
[6] SFS 1975:103 (”ABL 1975”).
[7] SFS 2005:551 (”ABL 2005”).
[8] Se exempelvis SOU 1971:15 s. 237. En annan sak är att det förekom att man i bolagsordningen intog bestämmelser om ändring av den. Se exempelvis Hagströmer, som i sin avhandling (Hagströmer, J., Om aktiebolag enligt svensk rätt, Akademiska boktryckeriet, 1872, s. 232) konstaterar: ”Icke sällan fordra bolagsordningarna för vissa viktigare beslut (vanligast ändringar i bolagsordningen samt bolagets upplösning) en förstärkt pluralitet af de afgifna rösterna, någon gång att de för beslutet röstande därjämte representera en viss andel av af bolagskapitalet”.

1895 års aktiebolagslag

I ABL 1895 infördes för första gången uttryckliga regler om *ändring av bolagsordningen*. Regleringen var sträng men samtycke av alla aktieägare var inte ett absolut krav, inte ens för mycket ingripande ändringar. En ändring av det i bolagsordningen angivna verksamhetsföremålet eller en ändring som innebar att preferensaktier skulle få ges ut krävde som utgångspunkt samtliga aktieägares samtycke. Men ändringen kunde också ske genom beslut av två på varandra följande bolagsstämmor, varav minst en ordinarie, om beslutet på den sista stämman fattades med stöd av minst tre fjärdedelar av de avgivna rösterna företrädande minst tre fjärdedelar av aktiekapitalet. Beslut om annan (fortsättningsvis *icke kvalificerad*) ändring av bolagsordningen skulle fattas på samma sätt men för dessa var pluralitetskravet lägre, två tredjedelars röstmajoritet. Se 33 § ABL 1895.

I 1895 års lag upptogs också bestämmelser om *nedsättning* (minskning) *av aktiekapitalet*. För lagstiftaren var den i det sammanhanget stora frågan inte aktieägarnas beslutsordning utan hur bolagets borgenärer skulle skyddas vid en reducering av den marginal mellan bolagets tillgångar och skulder (aktiekapitalet) som var uppställd till fordringsägarnas skydd. I förslaget till 1895 års lag upptogs över huvud taget inte någon särskild bestämmelse om hur beslut om nedsättning skulle fattas.[9] Utgångspunkten var att bolagets aktiekapital var fixerat i bolagsordningen och således skulle ett beslut om nedsättning av aktiekapitalet fattas som ett beslut om ändring av bolagsordningen.

Vid den fortsatta beredningen ändrades emellertid förutsättningarna. På förslag av Särskilda utskottet (N:o 1) vid 1895 års riksdag infördes i lagen en möjlighet att i bolagsordningen ange ett minimi- och maximikapital i stället för ett fast aktiekapital. En nedsättning inom ett sådant aktiekapitalspann skulle därmed kunna ske utan ändring av bolagsordningen och följaktligen blev det nödvändigt att i lagen även ta in en bestämmelse om beslut om nedsättning av aktiekapitalet. I överensstämmelse med vad som gällde för beslut om icke kvalificerad ändring av bolagsordningen föreskrevs därför, att beslut om nedsättning av aktiekapitalet krävde samtliga aktieägares samtycke eller beslut av två på varandra följande bolagsstämmor, varav minst en ordinarie, och på den sista stämman stöd av minst två tredjedelar av avgivna röster.[10] Se 33 § andra stycket ABL 1895.

[9] Se Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag, om aktiebolag m.m., 1890, s. 116. Här och i det följande avses, om inte annat anges, endast sådan minskning av aktiekapitalet som inte går tillbaka på ett i bolagsordningen intaget förbehåll om inlösen av aktier (vilka bestämmelser också första gången togs in i 1895 års lag).

[10] Se Kongl. Maj:ts Nåd. Proposition 1895 N:o 6, och Särskilda Utskotts (N:o 1) utlåtande N:o 1, s. 32.

1910 års aktiebolagslag

I ABL 1910, som generellt präglades av ett i förhållande till den tidigare lagen förstärkt minoritetsskydd, gavs reglerna om *ändring av bolagsordningen* en utförligare lydelse och då introducerades också rekvisitet ”rubba rättsförhållandet”.

För sådana ändringar av bolagsordningen som skulle rubba rättsförhållandet mellan aktier krävdes samtliga aktieägares samtycke. I portalbestämmelsen rörande ändring av bolagsordningen (91 § 1 mom.) föreskrevs sålunda:

> Beslut, som innefattar sådan ändring af bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan redan utgifna aktier rubbas, eller att förbehåll, som i 52 § 2 mom. sägs, i bolagsordningen intages, vare ej giltigt, med mindre samtlige aktieägare förenat sig därom. Försämras genom beslutet allenast vissa aktiers rätt eller skall förbehåll som nyss är sagt, gälla allenast vissa aktier erfordras dock samtycke endast av ägarna till nämnda aktier, och gälle i övrigt angående giltigheten av beslutet vad här nedan är för varje särskilt fall stadgat.

Bestämmelsen hade sannolikt viss förebild i 1884 års tyska aktiebolagslag, vari uttryckligen stadgades att lagens bestämmelse rörande beslut om ändring av bolagsordningen (artikel 215) skulle tillämpas även om det i bolaget fanns aktier av olika slag samt att, för det fall bolagsordningsändringen skulle komma att ändra ”rättsförhållandet mellan de olika aktieslagen till nackdel för något av dem”, beslutet krävde samtycke av samtliga dessa aktieägare.[11]

I den svenska lagen togs bestämmelsen in på ett mer ”fristående” sätt; den ingick inte i en mer omfattande bestämmelse rörande aktier av olika slag. Någon diskussion om innebörden av begreppet ”rättsförhållandet” fördes inte i lagens förarbeten, än mindre om innebörden av att ”rubba” rättsförhållandet.[12]

[11] Se artikel 215 fjärde och femte styckena Gesetz betreffend die Kommanditgesellschaften auf Aktien und die Aktiengesellschaften 1884 (ADHGB), som hade följande lydelse. ”Die vorstehenden Bestimmungen gelten auch dann, wenn mehrere Gattungen von Aktien mit verschiedener Berechtigung ausgegeben sind. — Soll durch die Beschlußfassung das bisherige Rechtsverhältniß unter den verschiedenen Gattungen zum Nachtheile einer derselben abgeändert werden, so bedarf es zu dem von der gemeinschaftlichen Generalversammlung gefaßten Beschlusse der Zustimmung einer besonderen Generalversammlung der benachtheiligten Aktionäre, deren Beschlußfassung gleichfalls nach der Vorschrift des zweiten Absatzes sich richtet.” [Sv: ”Föregående bestämmelser gäller även om flera aktieslag med olika rättigheter har utgivits. — Om beslutet skulle ändra det rådande rättsförhållandet mellan de olika aktieslagen till nackdel för ett av dem, kräver bolagsstämmans beslut godkännande av en separat bolagsstämma med de missgynnade aktieägarna, vars beslutsfattande likaledes regleras av bestämmelserna i andra stycket.”] Regeln infördes genom 1884 års lag. Se, om det tidigare rättsläget och tillkomsten av den nya regeln, bl.a. Bezzenberger, T., Aktiengattungen, Sonderbeschlûsse und gleichmässig Behandlung, i Recht und Gesetz, Festschrift für Ulrick Seibert, 2019, s. 93 ff. och Pollte, M., Aktiengattungen, 2005, s. 52 ff.

[12] Det kan noteras att bestämmelsen i förslaget till 1910 års lag hade en något annorlunda lydelse. Där talades inte om beslut som innebär att ”rättsförhållandet mellan redan utgifna aktier rubbas” utan om ”beslut, som innefattar ändring i förhållandet mellan redan utgifna aktier” och i motiven konstateras endast att stadgandet

I Skarstedts kommentar till 1910 års lag konstaterar författaren att ”[r]ättsförhållandet mellan redan utgifna aktier rubbas t.ex. om förut mellan stam- och preferensaktier stadgad olikhet med afseende å rösträtt eller rätt till vinstutdelning eller likvidationskvot eller lösningsrätt undergår förändring”.[13]

I resterande del av bestämmelsen (91 § 2–4 mom.) upptogs särskilda beslutsregler avseende ändring av bolagsordningen i flera specifika hänseenden, exempelvis om ändring av grunderna för utövande av rösträtt, om användande av bolagets vinst eller om verksamhetsföremålet. Beslutsordningen liknade mycket den som fanns i ABL 1895, dvs. beslut skulle fattas antingen enhälligt av samtliga aktieägare eller som ett majoritetsbeslut med olika grad av kvalificerad majoritet av två, på varandra följande, bolagsstämmor.[14]

Beslutsordningen för *nedsättning av aktiekapitalet* (48 §), överensstämde i huvudsak med regleringen i 1895 års lag men på en punkt gjordes en skärpning, som så småningom också kom att påverka beslutsordningen för ändring av bolagsordningen. I förslaget till den nya lagen föreskrevs att, om det i bolaget fanns aktier av olika slag, skulle beslut om nedsättning av aktiekapitalet för att vara giltigt godkännas av varje klass av aktieägare genom särskild omröstning. Som skäl därtill anfördes att nedsättning kunde ske till förfång för visst slag av aktier. Lagrådet ansåg emellertid att förslaget gav ett otillräckligt skydd och föreslog att i bolag med aktier av olika slag skulle ett beslut om nedsättning av aktiekapitalet vara giltigt endast med samtliga aktieägares samtycke. Regeringen godtog Lagrådets synpunkt och riksdagen följde regeringen. Bestämmelsen togs in i 93 § ABL 1910.

1924 års lagändringar

Mot bakgrund av den ekonomiska depressionen efter första världskriget framfördes från näringslivets sida i början av 1920-talet starka önskemål om lättnader i reglerna rörande beslut om nedsättning av

”säger helt visst ej annat än hvad redan nu får anses gälla…”. Se 89 § i Förslag till lag om aktiebolag, 1908. Regeringen ansåg emellertid att den föreslagna lydelsen inte var tillräckligt klar: ”I redaktionellt afseende må vid 89 § erinras, att innebörden af det i paragrafens första stycke upptagna stadgandet icke med erforderlig tydlighet uttryckes genom stadgandets affattning utan synes skola klarare framgå, om stadgandet angifves vara tillämpligt å beslut, som innefattar sådan ändring i bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan redan utgifna aktier kommer att rubbas.” Se Kungl. Maj:ts Nåd. Proposition 1910 N:o 54, s. 111.

[13] Skarstedt, S., Lagen om aktiebolag af den 12 augusti 1910 med förklarande anmärkningar, formulär och sakregister m.m., 1910, s. 115.

[14] För tydlighets skull ska här påpekas att beslut om ”ändring av grunderna för utövande av rösträtt”, vilket exempelvis kunde handla om att ändra röstvärdet på redan utgivna aktier, som utgångspunkt alltså kunde fattas enligt den något mindre stränga beslutsordningen i 2 mom., men eftersom en sådan ändring också innebar ett rubbande av rättsförhållandet mellan aktieslagen eller mellan aktier, krävde ändringsbeslutet dessutom, enligt 1 mom., samtycke av ägarna till de aktier vilkas rätt genom beslutet skulle försämras, se Skarstedt, S., Lagen om aktiebolag af den 12 augusti 1910, 7 uppl. 1934 s. 270.

aktiekapitalet. Reglerna hade visat sig medföra stora, i vissa fall oöverstigliga, svårigheter för bolag, vilkas aktiekapital blivit alltför stort i förhållande till bolagens förändrade ställning. Det gällde bland annat det nyss nämnda, av Lagrådet initierade, kravet på samtliga aktieägares samtycke för nedsättning av aktiekapitalet i bolag med flera aktieslag. Regeringen lät göra en översyn av reglerna och föreslog 1924 års riksdag vissa lättnader.[15]

I propositionen konstaterade departementschefen följande (kursivering tillagd):

> Grunden till att i bolag, där aktier med olika rätt finnas, för beslut om nedsättning erfordras medgivande av samtliga aktieägare är (sålunda), att genom ett dylikt beslut *vissa aktieägares rätt kan kränkas, eller, annorlunda uttryckt, att genom beslutet rättsförhållandet mellan aktierna rubbas.* Stadgandet kan sålunda anses utgöra en tillämpning av den rättsgrundsats, som fått ett uttryck i bestämmelsen i aktiebolagslagens 91 § 1 mom., att beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, ej är giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.[16]

Slutresultatet blev, efter omfattande överväganden i propositionen, att 93 § ändrades så att beslut om nedsättning av aktiekapitalet kunde fattas av två på varandra följande bolagsstämmor med två tredjedelars röstmajoritet, men om ”rättsförhållandet mellan aktierna” skulle komma att ”rubbas” genom beslutet, erfordrades också samtycke av de aktie*ägare* ”vilkas rätt genom beslutet försämras”.[17]

I linje därmed ändrades också 91 § 1 mom. rörande beslut om ändring av bolagsordningen till följande lydelse (kursivering tillagd):

> Beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, eller att förbehåll, som i 52 § 1 mom. sägs, i bolagsordningen intages, vare ej giltigt, med mindre samtlige aktieägare förenat sig därom. *Försämras genom beslutet allenast vissa aktiers rätt eller skall förbehåll, som nyss är sagt, gälla allenast vissa aktier, erfordras dock samtycke endast av ägarna till nämnda aktier…*

1944 års aktiebolagslag

I ABL 1944 utvecklades reglerna om *ändring av bolagsordningen* ytterligare och blev mycket långa och invecklade.[18] Här ska endast de

[15] Kungl. Maj:ts proposition Nr 40, 1924. För fullständighets skull ska noteras att en, i förevarande sammanhang ovidkommande, lättnad gjordes i bestämmelsen år 1922.

[16] Kungl. Maj:ts proposition Nr 40 1924, s. 41.

[17] Lagen den 28 mars 1924 om ändrad lydelse av 50, 54, 80, 91, 93, 124, 132 och 133 §§ aktiebolagslagen.

[18] Se Lagberedningens Förslag till lag om aktiebolag m.m., SOU 1941:9. I förslaget återfinns det som slutligen blev 133 § i 139 §. Lagberedningen tillstod att den föreslagna regleringen, som man ville skulle bli uttömmande, var ”tämligen invecklad”, men det skulle, menade man, ”möta stora svårigheter att övergå till ett annat system” (Del I Motiv s. 530 f.). I samma anda uttalar Nial i en presentation av lagförslaget: ”Även om det svenska systemet är ganska komplicerat, stelt och strängt, har det an-

delar som direkt rör rekvisitet ”rubbande av rättsförhållandet” uppmärksammas.

I 133 § 1 mom. stadgades följande.

> Beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom. Försämras genom beslutet allenast vissa aktiers rätt, erfordras dock samtycke endast av ägarna till nämnda aktier, och skall därjämte angående beslutets fattande å två på varandra följande bolagsstämmor gälla vad här nedan i 2 och 5 mom. är för varje särskilt fall stadgat.

Bestämmelsen motsvarade 91 § 1 mom. ABL 1910 och i motiven till bestämmelsen skriver Lagberedningen: ”De i 1 mom. upptagna reglerna avse främst upprätthållandet av principen att aktierna i ett aktiebolag, i den mån annat ej är bestämt i bolagsordningen, äga lika rätt.”[19]

På förslag av Lagberedningen infördes emellertid i bestämmelsen ett andra stycke, som handlade om att rubba rättsförhållandet, inte mellan aktier utan mellan aktieslag. Bestämmelsen löd:

> Finnas aktier av olika slag och rubbas genom beslutet rättsförhållandet mellan aktieslagen, erfordras för giltighet av beslutet, utöver vad i 2 eller 5 mom. är stadgat, allenast att beslutet å den sista stämman biträtts av nio tiondelar av samtliga röstande för det slag av aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras, och att de som biträtt beslutet tillika företrätt nio tiondelar av dessa aktier.

Syftet med det nya, andra stycket var att något lindra det stränga pluralitetskravet, särskilt med tanke på bolag med en stor spridning av aktierna.[20]

Reglerna rörande beslut om nedsättning av aktiekapitalet behölls i allt väsentligt oförändrade.[21]

1975 års aktiebolagslag

I Aktiebolagsutredningens förslag till ABL 1975 betecknades ”systemet” för beslut om ändring av bolagsordningen som internationellt sett unikt. Det framstod för utredningen som ”statiskt, otidsenligt och opraktiskt”.[22] I syfte att möta näringslivets krav på att lättare kunna göra

setts möta för stora betänkligheter att frångå det.”, Nial, H., Minoritetsskydd i aktiebolag, SvJT 1941 s. 706. En antydan om den föreslagna regleringens upplevda komplexitet finns också i propositionen, som kortfattat återger några remissinstansers synpunkter på förslaget och lakoniskt konstaterar att ”Näringsorganisationerna ha hemställt om en redaktionell bearbetning av bestämmelserna i denna avdelning i ändamål att förläna större överskådlighet åt desamma.” Se Kungl. Maj:ts proposition 1944:5, s. 365.

[19] Förslag till lag om aktiebolag m.m., I Motiv, SOU 1941:9, s. 532.

[20] Förslag till lag om aktiebolag m.m., I Motiv, SOU 1941:9, s. 532 f. Det ska noteras att en aktieägare vars rätt skulle försämras genom ett beslut om ändring av bolagsordningen och som vid stämman röstade emot förslaget hade rätt att begära att bolaget löste in dennes aktier, se 136 § ABL 1944.

[21] Se 135 § ABL 1944.

[22] Se SOU 1971:15 s. 238.

sådana anpassningar av ett aktiebolags organisation och verksamhet som också krävde bolagsordningsändringar föreslog utredningen att beslut om ändring av bolagsordningen som huvudregel skulle kunna fattas av bolagsstämman utan att behandlas på två stämmor och med ett lägre pluralitetskrav än i gällande rätt. Förslaget innebar att stämmans beslut skulle vara giltigt om det biträddes av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna (78 §).

För beslut om mer ingripande ändringar av bolagsordningen, däribland ändringar som skulle rubba rättsförhållandet mellan aktier, skulle visserligen även fortsättningsvis som utgångspunkt krävas samtycke av samtliga aktieägare, men om en ändring skulle försämra endast viss eller vissa aktiers rätt, skulle — förutom två tredjedelars röstmajoritet — krävas samtycke endast av ägarna till dessa aktier och, om försämringen avsåg ett helt aktieslags rätt, skulle samtycke krävas endast av ägare till mer än hälften av detta aktieslag och mer än nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av det slaget (79 §).

I författningskommentaren skriver utredningen, beträffande sådan ändring av bolagsordningen att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, att regeln

> ger uttryck för den viktiga aktiebolagsrättsliga principen att aktierna i ett aktiebolag, i den mån ej annat är bestämt i bolagsordningen, äger lika rätt. En rubbning av denna lika rätt får ej — med det viktiga undantag som framgår av tredje stycket — ske utan alla aktieägares samtycke. Naturligtvis gäller detsamma i fråga om en rubbning av rättsförhållandet mellan aktier som enligt bolagsordningen har olika rätt. En sådan ändring att de olikaberättigade aktierna blir likaberättigade faller alltså under förevarande punkt.[23]

Regeringen anslöt sig i propositionen ”i princip till utredningens förslag till ett nytt system för ändring av bolagsordningen”.[24] Riksdagen följde regeringen och bestämmelserna rörande beslut om ändring av bolagsordningen i ABL 1975 kom, i här relevanta delar, att lyda:

> 9 kap 14 § första stycket
> Beslut om ändring av bolagsordningen fattas av bolagsstämma utom i fall som avses i 4 kap. 13 § andra stycket. Beslutet är giltigt om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna, om ej annat följer av 15 §.
>
> 9 kap 15 §
> Beslut om sådan ändring av bolagsordningen att såvitt angår redan utgivna aktier
> 1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom bestämmelse enligt 12 kap. 1 § andra stycket,
> 2. rätten att förvärva aktier i bolaget inskränkes genom förbehåll enligt 3 kap. 3 §, eller

[23] SOU 1971:15 s. 241 ff.
[24] Prop. 1975:103 s. 247.

3. rättsförhållandet mellan aktier rubbas

är giltigt, om det biträtts av samtliga vid stämman närvarande aktieägare företrädande nio tiondelar av aktierna.

…

Beslut om sådan ändring av bolagsordningen som avses i första eller andra stycket är, utan hinder av vad i dessa stycken sägs, giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de på stämman företrädda aktierna, om

1. ändringen endast försämrar viss eller vissa aktiers rätt och samtliga vid stämman närvarande ägare av dessa aktier företrädande nio tiondelar av alla sålunda berörda aktier samtycker till ändringen, eller

2. ändringen endast försämrar helt aktieslags rätt och ägare till hälften av alla aktier av detta slag och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycker till ändringen.

I författningskommentaren anfördes inget nytt i fråga om rekvisitet att ”rubba rättsförhållandet”.[25]

Regeringen tog vidare det radikala greppet att föreslå ett avskaffande av kravet på kvalificerad majoritet för beslut om *nedsättning av aktiekapitalet,* beslut om *likvidation* och beslut om *fusion*.[26] Riksdagen följde också i dessa delar regeringen. För dessa beslut gällde således enligt ABL 1975 i dess ursprungliga lydelse enkel majoritet av på stämman avgivna röster. Därmed förekom i ABL 1975 rekvisitet att ”rubba rättsförhållandet” ursprungligen endast i fråga om beslut rörande ändring av bolagsordningen. Så skulle det emellertid inte komma att förbli.

Aktiebolagslagens anpassning till EG

Vid Sveriges inträde i det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) år 1993 anpassades 1975 års aktiebolagslag till de av den Europeiska Gemenskapen (EG) dittills antagna bolagsrättsliga harmoniseringsdirektiven. Direktiven innehöll inte några krav rörande beslutsordningen vid ändring av bolagsordningen. Men i det som då kallades andra bolagsdirektivet fanns krav på beslutsordningen i fråga om *nedsättning av aktiekapitalet* i publika aktiebolag. Enligt artikel 40 i direktivet skulle, lite förenklat, ett sådant beslut fattas av bolagsstämman med minst två tredjedelars röstmajoritet. Vidare föreskrevs i artikel 31 att, om det i bolaget fanns flera slag av aktier, skulle beslutet ”bli föremål för en särskild omröstning minst för varje kategori av aktieägare vilkas rätt berörs av beslutet”.

Aktiebolagskommittén, som hade i uppdrag att föreslå hur den dåvarande lagen skulle anpassas till EG:s krav, konstaterade att gällande rätt inte uppfyllde direktivets krav. För att uppnå en sådan överensstämmelse föreslog kommittén en beslutsordning för nedsättning av aktie-

[25] Prop. 1975:103 s. 409.
[26] Prop. 1975:103 s. 247 f.

kapitalet med förebild i beslutsordningen för ändring av bolagsordningen.[27] Regeringens förslag överensstämde i sak med kommitténs och riksdagen följde regeringen.[28]

Beträffande rekvisitet ”rubba rättsförhållandet” finns i propositionen en passus av intresse. Regeringen skriver: ”I flertalet medlemsstater uppfattas artikel 31 som ett krav på särskild omröstning bland de aktieägare vars rätt försämras genom nedsättningsbeslutet. Det är alltså fråga om den situation som i aktiebolagslagen brukar beskrivas som att ’rättsförhållandet mellan aktierna rubbas’.”[29]

Aktiebolagskommittén föreslog i samma betänkande också en anpassning av reglerna om *fusion* till det tredje bolagsdirektivet. Direktivets krav på beslutsordningen (i det överlåtande bolaget) överensstämde på denna punkt med kraven i fråga om nedsättning av aktiekapitalet och kommittén föreslog en bestämmelse motsvarande den som föreslogs för beslut om nedsättning av aktiekapitalet.[30]

Även i fråga om beslutsordningen avseende fusion överensstämde regeringens förslag i sak med kommitténs och riksdagen följde också på den punkten regeringen.[31]

Sammanfattningsvis blev resultatet av EG-anpassningen år 1993 i nu aktuellt hänseende, att den då gällande ordningen för beslut om ändring av bolagsordningen infördes även för beslut om nedsättning (minskning) av aktiekapitalet och för beslut om fusion. Rekvisitet ”rubba rättsförhållandet” fanns därmed inte längre endast på *ett* utan på tre ställen i lagen.[32]

Nuvarande, 2005 års, aktiebolagslag

I januari 2001 lämnade Aktiebolagskommittén sitt förslag till det som kom att bli den nuvarande aktiebolagslagen. Kommittén föreslog inte några ändringar i sak av betydelse i förevarande sammanhang, såvitt avser bestämmelserna om beslut rörande ändring av bolagsordningen.[33]

Bestämmelserna om ändring av bolagsordningen finns idag i 7 kap. 42–45 §§ ABL 2005. Huvudregeln är att ett beslut om ändring av bolagsordningen är giltigt om det har biträtts av aktieägare med minst

[27] SOU 1992:83 s. 157 f.
[28] Prop. 1993/94:196 s. 116 f. och 161 f.
[29] Prop. 1993/94:196 s. 116 f.
[30] SOU 1992:83 s. 141, 175 f. och 324.
[31] Prop. 1993/94:196 s. 96 f. och 187 f. Beträffande rekvisitets innebörd i det sammanhanget, se Lindskog, S., Aktiebolagslagen 6:e och 7:e kap. Aktiekapitalnedsättning och egna aktier, 1995, s. 44 samt, med visst ifrågasättande av Lindskogs uppfattning, Westerberg, C., Rubbning av rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier, JT 2000–01 s. 883 ff.
[32] År 1999 gjordes ändringar i aktiebolagslagen baserat på Aktiebolagskommitténs betänkande Aktiebolagets organisation (SOU 1995:44). Bestämmelserna rörande beslut om ändring av bolagsordningen ändrades då redaktionellt men inte i sak (se prop. 1997/98:99).
[33] SOU 2001:1 s. 321.

två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är företrädda vid bolagsstämman (42 §).

För vissa bolagsordningsändringar är emellertid pluralitetskravet högre (43 och 44 §§). Det gäller bland annat sådana ändringar som innebär att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas. Ett beslut om sådan ändring av bolagsordningen är giltigt endast om det har biträtts av samtliga aktieägare som är närvarande vid bolagsstämman och dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget.

Från detta mycket höga pluralitetskrav görs därefter, i 45 §, vissa undantag. Enligt paragrafen är sådana beslut om bolagsordningsändring som avses i 43 och 44 §§, bland annat beslut som rubbar rättsförhållandet mellan aktier, i vissa fall gällande om de fattas med sedvanlig två tredjedelars majoritet enligt 42 §. Så är fallet i situationer där endast viss eller vissa aktiers eller visst aktieslags rätt försämras genom ändringen.

Om ändringen försämrar endast viss eller vissa aktiers rätt erfordras, förutom att det sedvanliga pluralitetskravet på stämman uppfylls, att samtliga på stämman närvarande berörda aktieägare ger sitt samtycke och att dessa dessutom företräder nio tiondelar av de aktier som berörs av ändringen. Försämras ett helt aktieslags rätt ska ägare till hälften av alla sådana aktier och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycka till ändringen.

Pluralitetskraven för ändring av bolagsordningen påverkades således inte i sak av 2005 års aktiebolagslag. Det gjorde däremot kravet för beslut om *minskning av aktiekapitalet*. Huvudregeln, som finns i 20 kap. 5 § första stycket ABL 2005, är att beslutet kräver två tredjedelars majoritet av såväl de avgivna rösterna som de vid bolagsstämman företrädda aktierna.

Om det finns flera aktieslag i bolaget föreslog Aktiebolagskommittén, i överensstämmelse med den dåvarande regleringen, ett särskilt strängt pluralitetskrav om minskningen av aktiekapitalet skulle medföra att rättsförhållandet mellan aktier rubbas.[34] Regeringen förordade emellertid, bland annat efter remissynpunkter från Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, en annan ordning:

> Vi delar uppfattningen att det finns nackdelar med det majoritetskrav som gäller i dag. Såsom fakultetsnämnden har påpekat är kravet strängare än vad som fordras enligt EG-rätten. Bestämmelsen är dessutom komplicerad och har, enligt vad som har upplysts, inneburit vissa tillämpningsproblem i praktiken. Vi anser därför – även om detta innebär att en för svensk aktiebolagsrätt hittills främmande majoritetsregel introduceras i lagen – att bestämmelsen i fortsättningen bör vara utformad på det sätt som anges i EG:s andra bolagsrättsliga direktiv. Sålunda föreslår vi att det, i de fall då det finns flera aktieslag i bolaget, skall krävas två tredjedelars majoritet också inom varje aktieslag som är företrätt vid stämman. Det särskilda majoritetskravet bör dock

[34] SOU 2001:1 s. 123 och SOU 1997:22 s. 244.

bara tillämpas inom sådana aktieslag, där aktieägarna får sin rätt försämrad genom beslutet. Detta överensstämmer med hur bestämmelsen i EG-direktivet har tolkats i flera andra länder (jfr prop. 1993/94:196 s. 116 f.). Den särskilda majoritetsbestämmelsen som i dag gäller när ”rättsförhållandet mellan aktier rubbas” bör samtidigt tas bort.[35]

Riksdagen följde regeringen och 20 kap. 5 § rörande beslut om minskning av aktiekapitalet fick därmed följande lydelse:

Ett beslut av bolagsstämman om minskning av aktiekapitalet är giltigt endast om det har biträtts av aktieägare med minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är företrädda vid stämman.

Om det finns flera aktieslag i bolaget, skall vad som föreskrivs i första stycket även tillämpas inom varje aktieslag som är företrätt vid stämman och för vilket aktiernas rätt försämras genom beslutet.

På motsvarande sätt ändrades beslutsregeln för *fusion*. Regeringen skriver:

Bestämmelserna om vilken majoritet som erfordras för ett giltigt beslut att godkänna en fusionsplan överensstämmer i dag med bestämmelserna om minskning av aktiekapitalet. En särskilt sträng majoritetsregel gäller sålunda om beslutet ’rubbar rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier’. Då fordras, med ett par undantag, att beslutet biträds av samtliga vid stämman närvarande aktier och att dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av aktierna i bolaget. Bestämmelsen gör det enligt vår mening onödigt besvärligt att genomföra en fusion. Den tillkom som ett led i EG-anpassningen av den svenska aktiebolagslagen till EG:s fusionsdirektiv (se prop. 1993/94:196 s. 96) men går längre än vad direktivet kräver. Direktivet fordrar i stället att det, om det finns aktier av olika aktieslag i bolaget, sker en omröstning i varje aktieslag. Vi föreslår därför att den särskilt stränga majoritetsregeln utmönstras och att det i stället införs en regel om omröstning inom varje aktieslag. Detta överensstämmer med vårt förslag om beslutsordningen vid beslut om minskning av aktiekapitalet.[36]

Bestämmelsen i fråga, 23 kap. 17 § första och andra styckena, fick följande lydelse:

Ett bolagsstämmobeslut om godkännande av fusionsplanen är giltigt endast om det har biträtts av aktieägare med minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är företrädda vid stämman.

Om det finns flera aktieslag i bolaget, ska vad som föreskrivs i första stycket även tillämpas inom varje aktieslag som är företrätt vid stämman.[37]

[35] Prop. 2004/05:85 s. 423 ff.
[36] Prop. 2004/05:85 s. 481 f.
[37] Parentetiskt kan noteras att bestämmelsens andra stycke, sannolikt oavsiktligt, inte helt stämmer överens med 20 kap. 5 § andra stycket. Medan andra stycket i den bestämmelsen kräver omröstning inom varje aktieslag som är företrätt vid stämman och för vilket aktiernas rätt försämras genom beslutet, saknas den begränsningen i fusionsbestämmelsen. Uttalandet om överensstämmelse med förslaget om beslutsordningen vid beslut om minskning av aktiekapitalet är kort sagt inte korrekt och

Motsvarande beslutsordning infördes i 24 kap. 19 § rörande beslut om *delning* och även där utan den särskilda begränsningen i andra stycket.[38]

Här ska också nämnas de förhållandevis nya bestämmelser om *gränsöverskridande ombildning* av aktiebolag som infördes i aktiebolagslagen år 2023, baserat på EU:s direktiv om gränsöverskridande ombildningar, fusioner och delningar.[39] Beslut om gränsöverskridande ombildning fattas enligt 24 a kap. 20 § på samma sätt som beslut om fusion respektive delning.[40]

Slutsatser

Genomgången ovan visar att det i aktiebolagslagens bestämmelser om beslut om ändring av bolagsordningen förekommande rekvisitet att ändringen skulle ”rubba rättsförhållandet” mellan aktier har färdats en lång och krokig väg genom lagens historia. Trots att rekvisitet funnits i lagen i mer än hundra år ger lagförarbetena begränsad vägledning om rekvisitets innebörd och i doktrinen synes det inte ha tilldragit sig något större intresse.[41]

Rekvisitet har också kritiserats. Redan för etthundra år sedan påpekade Sveriges Industriförbund (jfr idag Svenskt Näringsliv) att det kan vara ”svårt att avgöra om en föreslagen ändring i bolagsordningen på något sätt kan tänkas komma att ställa aktieägarna i annat förhållande till varandra, än som förut varit fallet”.[42] I modern tid uttalade Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet i sitt remissyttrande över förslaget till den nuvarande aktiebolagslagen att ”det framstår som

bestämmelsen innebär enligt lagens bokstav att, om det finns flera aktieslag i bolaget, den i första stycket föreskrivna beslutsordningen ska tillämpas inom varje aktieslag som är företrätt vid stämman. Bestämmelsen går därmed också längre än vad direktivet kräver (men tillåter), nämligen en särskild omröstning minst för varje kategori av aktieägare vilkas rätt berörs av åtgärden. Se artikel 93.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2017/1132 av den 14 juni 2017 om vissa aspekter av bolagsrätt (kodifiering). I Tyskland har motsvarande ”överimplementering” av direktivbestämmelsen uppmärksammats och kritiserats, se BT-DruckS. 14/7515 Rn. 241 och bl.a. Baums, T., Protokoll der Regierungskommission ’Corporate Governance’, Unternehmensführung, Unternehmenskontrolle, Modernisierung des Aktienrechts, 2000/2001.

[38] Prop. 2004/05:85 s. 862 f. I fråga om majoritetskravet för beslut om delning hänvisar artikel 139.1 till majoritetskravet för fusion i artikel 93. Även beslutsordningen för delning i 24 kap.19 § är således mer långtgående än vad direktivet kräver (men tillåter).

[39] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/2121 av den 27 november 2019 om ändring av direktiv (EU) 2017/1132 vad gäller gränsöverskridande ombildningar, fusioner och delningar.

[40] Prop. 2021/22:286 s. 224 och 328. Se vidare regeringens nyligen lämnade förslag till en ny bestämmelse, 7 kap. 59 a § ABL, för genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/2810 av den 23 oktober 2024 om aktier med olika röstvärden, prop. 2025/26:125 s. 25 ff. Där föreslås en lydelse som åter ligger närmare 20 kap. 5 § andra stycket om minskning av aktiekapitalet.

[41] För fullständighets skull, ska förutom den doktrin som omnämnts ovan, nämnas Svernlöv, C., Om ändring av bolagsordning, i Festskrift till Lars Persson, s. 383. Författaren går dock inte närmare in på innebörden av rekvisitet ”rubba rättsförhållandet”.

[42] Kungl. Maj:ts proposition Nr 40 1924, s. 12.

oklart vad som avses med att ett rättsförhållande mellan redan utgivna aktier rubbas”.[43]

Likhetsprincipen och aktier av olika slag

En lämplig startpunkt för en diskussion om rekvisitets innebörd är att erinra sig att en aktie är bärare av två slags rättigheter i ett bolag, nämligen rätten till andel i bolagets förmögenhet och rätten till inflytande. En grundläggande regel i aktiebolagslagen är att alla aktier har lika rätt i bolaget (likhetsprincipen).[44] Som utgångspunkt har alla aktier lika ekonomisk rätt i bolaget, exempelvis vid utdelning av vinst, och lika rätt till inflytande, exempelvis i form av rösträtt vid bolagsstämma. Regelns syfte är att skydda aktieägarna och den kan därför i ett enskilt fall åsidosättas om samtliga aktieägare är överens om saken, liksom om den eller de aktieägare som i ett enskilt fall skulle komma att ges sämre rätt än övriga aktieägare, exempelvis en lägre utdelning per aktie, samtycker därtill.

Likhetsprincipen modifieras av att det i bolagsordningen kan föreskrivas att det i bolaget ska finnas, eller ska kunna finnas, aktier med olika rätt i bolaget. Det kan handla om att vissa aktier har bättre ekonomisk rätt än övriga aktier, där aktier av det förstnämnda slaget ofta benämns preferensaktier och övriga aktier stamaktier. Det kan också handla om att aktier av ett visst slag har rätt till ett större inflytande, exempelvis genom högre röstvärde, än aktier av ett annat aktieslag.[45] Aktier med olika rätt i bolaget utgör i lagens mening aktier av olika slag.[46]

Likhetsprincipen kan därmed, mer korrekt, uttryckas så att *alla aktier av samma slag* har lika rätt i bolaget.[47] Inom ett aktieslag kan principen

[43] Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Yttrande 2001-09-10, Dnr SU 302-0732-01. Lindskog har i kritiska ordalag behandlat rekvisitets innebörd i bestämmelserna om nedsättning av aktiekapitalet i ABL 1975, se Lindskog, a.a., s. 44 f.

[44] Se exempelvis Nial, H., Om klanderbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut, 1934, s. 22 f. och senare bl.a. Johansson, S., Svensk associationsrätt i huvuddrag, 14 uppl., 2026, s. 178 ff. med vidare hänvisningar.

[45] Här kan, inom de två huvudkategorierna, finnas en rad olika konstruktioner. Att preferensaktier kan se väldigt olika ut är välkänt, men man finner i samma huvudkategori också exempelvis s.k. tracking stocks vars ekonomiska rätt är knuten till endast en viss del av bolagets verksamhet. Kanske kan aktier med särskild ekonomisk rätt också ges särskild rätt till viss information om bolagets utveckling. Inom kategorin aktier med olika rätt till inflytande finns förutom aktier med olika röstvärde också exempelvis aktieslag med olika rätt i fråga om att utse styrelseledamöter. Jag bortser i det följande från dessa, förhållandevis sällan förekommande underkategorier.

[46] I lagen finns inte några begränsningar i fråga om antalet aktieslag, vilket innebär att det exempelvis kan finnas flera slag av preferensaktier, flera slag av aktier med olika röstvärde liksom kombinationer av dessa. I praktiken förekommer det också att man, sannolikt med amerikansk förebild, i bolagsordningar talar om olika serier av aktier. Det är ett begrepp som inte förekommer i lagen. Om aktier tillhörande olika serier har olika rätt i bolaget handlar det i lagens mening om olika aktieslag.

[47] Jfr Nial (a.a., s. 23), som konstaterar att om det i bolaget finns aktier av olika slag ”får principen formuleras så, att varje aktie har rätt att bibehållas vid den rättsställning i bolaget, det förhållande till andra aktier, som framgår av vad som tillförsäkrats

åsidosättas om ägare till samtliga aktier av det slaget är överens om saken liksom om den eller de aktieägare som i ett enskilt fall skulle komma att ges sämre rätt än övriga aktieägare, exempelvis en lägre preferens till utdelning per aktie, samtycker därtill.

I bolagsordningen ska anges antalet aktier i bolaget eller, om det i bolagsordningen inte har angetts ett fast aktiekapital utan ett minimikapital och ett maximikapital, ett lägsta och högsta antal aktier, 3 kap. 1 § första stycket 5. Om det i bolagsordningen föreskrivs att aktier av olika slag ska finnas eller kunna ges ut, ska i bolagsordningen också anges antalet eller andelen aktier av varje slag, 4 kap. 2 § första stycket 2.

Rättsförhållandet mellan aktier av olika slag

Mellan aktier av olika slag föreligger ett ”rättsförhållande” i lagens mening, exempelvis på det sättet att aktier av visst slag (preferensaktier) berättigar till viss utdelning innan utdelning lämnas på övriga aktier (stamaktier) eller så att aktier av ett visst slag berättigar till fem röster per aktie och aktier av ett annat slag berättigar till en röst per aktie.

Om bolagsordningen ändras på det sättet att preferensen till vinstutdelning ökas eller röstvärdet för aktierna av det ena slaget ökas från fem till tio, rubbas rättsförhållandet mellan aktierna av respektive slag. Detsamma är fallet om bolagsordningen ändras på sådant sätt att preferensen tas bort och alla aktier därefter har lika rätt till bolagets förmögenhet, eller om röstvärdeskillnaden tas bort så att alla aktier därefter har samma röstvärde.[48] Rättsförhållandet mellan aktier kan också rubbas genom ett beslut som innebär att aktier som har lika rätt i bolaget delas upp i två eller flera aktieslag med olika rätt.

I bolagsordningen för ett aktiebolag där aktiekapitalet kan bestämmas till ett lägre eller högre belopp utan ändring av bolagsordningen, kan det också finnas ett *inlösenförbehåll*, som innebär att aktiekapitalet kan minskas genom inlösen av aktier. Huruvida inlösenbara aktier ska anses konstituera ett eget aktieslag synes inte ha ägnats någon uppmärksamhet i förarbeten eller doktrin. I aktiebolagslagen finns formuleringar som skulle kunna anses tala emot en sådan tolkning men det är svårt att komma ifrån det faktum att inlösenbara aktier, som ger innehavaren rätt till ett visst inlösenbelopp ur bolagets förmögenhet, är aktier med annan rätt i bolaget än övriga aktier.[49] De torde därmed

aktien […] samt att i proportion till detta förhållande åtnjuta de aktierättsliga förmånerna”.

[48] ”Detsamma gäller i fråga om en rubbning av rättsförhållandet mellan aktier som enligt bolagsordningen har olika rätt. En sådan ändring att de olikaberättigade aktierna blir likaberättigade faller alltså under förevarande punkt.”, prop. 1975:103 s. 409. Se även bl.a. Andersson, Johansson & Skog, Aktiebolagslagen. En kommentar. 20 uppl. 2025, 7:43.4.

[49] I praktiken är det inte ovanligt att preferensaktier är inlösenbara. Om samtliga preferensaktier är inlösenbara uppkommer inte frågan om inlösenförbehållet i sig skapar ett eget aktieslag.

utgöra ett eget aktieslag i lagens mening. Det synes också vara Bolagsverkets praxis och ligger i linje med såväl EU:s bolagsdirektiv som gällande rätt i flera europeiska rättsordningar.[50] Med detta synsätt kan exempelvis införandet av eller ändringar i ett inlösenförbehåll i bolagsordningen avseende vissa aktier rubba rättsförhållandet mellan aktier som är respektive inte är inlösenbara.

Aktier kan genom föreskrift i bolagsordningen också vara förenade med olika slags överlåtelseförbehåll, exempelvis ett hembudsförbehåll som medför en skyldighet för en förvärvare av aktien att hembjuda densamma till exempelvis viss eller vissa aktieägare i bolaget. Aktier som är förenade med ett sådant förbehåll utgör inte på den grunden ett eget aktieslag — överlåtelsebegränsningar tar inte sikte på aktiens rätt i bolaget[51] — och en ändring av bolagsordningen avseende ett sådant förbehåll innebär därför inte ett ”rubbande av rättsförhållandet” mellan dessa och övriga aktier. Den distinktionen var tydlig redan i 1910 års lag. Någon ändring i sak har därefter inte skett.[52]

Kan rättsförhållandet mellan aktier rubbas av ett beslut om ändring av bolagsordningen som avser något annat än den rätt som aktier av olika slag har i bolaget? Svaret på frågan kan i det förstone synes vara nekande men vid närmare betraktande står det klart att rättsförhållandet också bestäms av hur stor andel av aktierna i bolaget som enligt bolagsordningen kan utgöras av respektive aktieslag. Som konstaterats ovan ska bolagsordningen alltid innehålla uppgift om det antal aktier av respektive slag som ska eller ska kunna ges ut, eller om den andel av aktierna som ska eller ska kunna utgöras av respektive aktieslag. Därmed kan den som överväger att förvärva exempelvis stamaktier i ett bolag genom att ta del av bolagsordningen informera sig om hur stor andel av aktierna som *kan* utgöras av stamaktier och hur stor andel som *kan* utgöras av preferensaktier med exempelvis företräde till vinstutdelning.

Med denna utgångspunkt rubbas också rättsförhållandet mellan aktier av olika slag om bolagsordningen ändras så att en större andel av aktierna kan utgöras av exempelvis preferensaktier. Om det enligt

[50] Se, i fråga om utländsk rätt, med hänvisningar till EU:s kapitaldirektiv, bl.a. Heeg-Stelldinger, C., Rückerwerbbare Aktien, 2009, s. 122 f., samt exv. Grechenig m.fl., Rückerwerbbare Aktien, Eine rechtsvergleichende Betrachtung mit Berichten aus England, Spanien und Italien, Zeitschrift für Europarecht, Internationales Privatrecht und Rechtsvergleichung, 2004, s. 143 ff.

[51] Jfr exv. Pollte (a.a., s. 43): ”Es ist vielmehr zwischen dem Rechts selbst und der Möglichkeit seiner Übertragung zu unterscheiden.” [Sv: ”Snarare måste man göra en åtskillnad mellan själva rättigheten och möjligheten att överföra den.”]

[52] Skarstedt, S., Lagen om aktiebolag af den 12 augusti 1910 med förklarande anmärkningar, formulär och sakregister m.m., 1910 s. 115 och senare dens., Allmänna aktiebolagslagen, 7 uppl. 1937, s. 267, där författaren hänvisar till dels Bergendal, R., Aktiebolagets författning, s. 160 not 2, dels NJA 1916 s. 637, där beslut om införande av lösningsrätt förklarades vara ”av beskaffenhet att leda till kränkning av enskild aktieägares rätt”. Se senare bl.a. Förslag till lag om aktiebolag m.m., I Motiv, SOU 1941:9, s. 533 f. och i doktrinen exv. Johansson, S., Svensk associationsrätt i huvuddrag, 13 uppl. 2022, s. 177.

bolagsordningen exempelvis kan ges ut lika många stamaktier som preferensaktier så ändras rättsförhållandet, till stamaktiernas nackdel, om bolagsordningen ändras så att exempelvis dubbelt så många preferensaktier kan ges ut. På motsvarande sätt ändras rättsförhållandet till A-aktiernas nackdel om utrymmet för att ge ut B-aktier ändras. Frågan uppmärksammades i förarbetena till ABL 1944[53] och i den ledande kommentaren till lagen[54] men har därefter inte ägnats någon uppmärksamhet i lagstiftningsarbetet såvitt avser bolagsordningsändringar. I samband med att det i aktiebolagslagen infördes nya bestämmelser om förvärv av egna aktier konstaterades emellertid att för det fall ett bolag som genomför en fondemission innehar återköpta egna aktier, så måste dessa aktier berättiga till fondaktier. Det följer, konstaterade regeringen, ”av allmänna principer att emissionen måste genomföras så att förhållandet mellan olika aktieslag inte rubbas” och fortsätter: ”Innehar ett bolag aktier av endast ett av flera aktieslag, skulle [emellertid] en fondemission i vilken bolagets egna aktier inte gav rätt till nya aktier medföra en andelsmässig förskjutning mellan aktieslagen, utan stöd i bolagsordningen.”[55]

Det kan noteras att den i tysk doktrin förhärskande ståndpunkten överensstämmer med vad ovan sagts. I flera ledande kommentarer konstateras att ”Die Änderung des Verhältnisses zwischen den verschiedenen Gattungen kann den Umfang der ausgegebenen Aktien oder die Ausgestaltung der in ihnen verkörperten Rechtsposition betreffen.”[56] [Sv: ”Förändringen i förhållandet mellan de olika aktieklasserna kan avse antalet emitterade aktier eller utformningen av den rättsliga ställning som de innebär.”]

Beslutsordningen

Den i lagen föreskrivna ordningen för beslut om ändringar av bolagsordningen som skulle rubba rättsförhållandet mellan aktier finns i dag i 7 kap. 43 och 45 §§ ABL 2005. I linje med likhetsprincipen i 4 kap. 1 § är utgångspunkten i den särskilda beslutsordningen att varje enskild aktieägare har vetorätt vid en ändring av bolagsordningen som skulle

[53] I förslaget konstaterar Lagberedningen att ”[r]ättsförhållandet mellan redan utgivna aktier kan rubbas genom en sådan ändring av bolagsordningen att det där bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp, vartill aktier skola kunna ut givas av visst aktieslag, höjes…”, Lagberedningens Förslag till lag om aktiebolag m.m. II Motiv (SOU 1941:9) s. 534.

[54] Stenbeck, E., Wijnbladh, M. & Nial, H., Aktiebolagslagen 6 uppl. 1970, s. 371.

[55] Se prop. 1999/2000 s. 34 s. 89 f. I tydlighetens intresse ska påpekas att frågan om det rättsförhållande mellan aktieslagen som följer av bolagsordningen rubbas inte har att göra med hur många aktier av respektive slag som faktiskt har emitterats. Eftersom den särskilda beslutsordningen, se nedan, tar sikte på rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier måste givetvis minst en aktie av varje slag varje utgiven.

[56] Se exempelvis Adolff/ Bergmann/ Häller/ Kunstreich/ Langenbucher/ Mülbert, §§ 179–201, 5. Auflage 2024, § 179 AktG (GrossKommentar). Motsvarande i K. Schmidt/ Lutter AktG, Kommentar, 5. Auflage 2024, § 179 AktG samt i Noack; Zöllner, Kölner Kommentar zum Aktiengesetz, 3. Auflage 2018, § 179 AktG.

rubba rättsförhållandet mellan aktier. Beslutet är enligt 7 kap. 43 § giltigt endast om det fattas med stöd av samtliga på stämman närvarande aktieägare och dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget. Det ger varje aktieägare en möjlighet att förhindra beslutet genom att delta i stämman och rösta nej till förslaget.

Enligt 7 kap. 45 § krävs emellertid, förutom sedvanlig kvalificerad majoritet om två tredjedelar, inte samtycke av samtliga på stämman närvarande aktieägare och att dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget, om ändringen försämrar endast viss eller vissa aktiers rätt eller försämrar endast ett helt aktieslags rätt. Den individuella vetorätten ersätts då av ett kollektivt beslut som varje aktieägare måste respektera.[57] Om ändringen skulle försämra endast viss eller vissa aktiers rätt krävs, förutom sedvanlig två tredjedelars röstmajoritet på stämman, att samtliga på stämman närvarande aktieägare vars rätt skulle försämras ger sitt samtycke och att dessa dessutom företräder nio tiondelar av de aktier som berörs av ändringen. Om ändringen skulle försämra ett helt aktieslags rätt räcker det att ägare till hälften av alla sådana aktier och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycker till ändringen för att beslutet ska vara giltigt.[58]

Det ska noteras att den särskilda beslutsordningen tar sikte endast på bolagsordningsändringar som rubbar rättsförhållandet mellan *redan utgivna* aktier. Den ska således inte tillämpas på ändringar som avser aktier av ett slag som enligt bolagsordningen kan men ännu inte har getts ut.[59] Därav följer också att den inte heller ska tillämpas vid beslut om att i bolagsordningen ta in en föreskrift om ett helt nytt aktieslag.[60]

En annan avgränsning, som inte uttryckligen framgår av 7 kap. 43 § men vinner stöd i såväl 7 kap. 45 § som bestämmelsernas tillkomsthistoria och i doktrinen, är att en rubbning av rättsförhållandet ska anses föreligga endast om beslutet skulle vara till *nackdel* för vissa aktier eller aktier av visst slag. Om ett beslut om ändring av bolagsordningen inte skulle innebära en nackdel, är det inte fråga om en rubbning av rättsförhållandet i lagens mening och den särskilda beslutsordningen

[57] Jfr Pollte a.a.: ”Der Individual- wird zu einem Gruppenschutz verwässert” (s. 113). Se även Bezzenberger a.a. s. 94.

[58] Parentetiskt kan noteras att med dessa preciserade undantag från kravet på samtycke av samtliga på stämman närvarande aktieägare och att dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget, torde det knappast finnas något utrymme för att vid sådana beslut tillämpa generalklausulen i 7 kap. 47 § ABL. Jfr bl.a. Nial, a.a. s. 715.

[59] Se bl.a. Andersson, S., Johansson, S. & Skog, R., Aktiebolagslagen. En kommentar. 20 uppl. 2025, 7:43.5 med vidare hänvisningar. I exempelvis ett bolag i vilket det enligt bolagsordningen kan ges ut ett visst antal stamaktier och ett visst antal preferensaktier men några preferensaktier ännu inte getts ut, är den särskilda beslutsordningen således inte tillämplig vid beslut om att ändra preferensvillkoren eller öka det antal preferensaktier som ska kunna ges ut.

[60] Se exempelvis Skog, R., Rodhes aktiebolagsrätt, 28 uppl. s. 238.

behöver inte tillämpas.[61] I praktiken torde det dock mycket sällan kunna förhålla sig på det sättet.[62]

I såväl förarbeten som doktrin har vidare uttalats att om en ändring i vissa fall kan medföra försämring av ett aktieslags rätt och under andra förhållanden försämrar ett annat aktieslags rätt ska den särskilda beslutsordningen tillämpas på båda aktieslagen.[63]

Bör regleringen ändras?

Genomgången ovan av lagregleringens utveckling väcker lätt frågan om bestämmelserna rörande beslut om ändring av bolagsordningen i nu aktuellt hänseende skulle kunna utformas på ett enklare och kanske innehållsmässigt tydligare sätt. Med hänvisning till att rekvisitet ”rubba rättsförhållandet” utmönstrades ur bestämmelserna om beslut avseende minskning av aktiekapitalet (och fusion) vid tillkomsten av den nuvarande aktiebolagslagen ligger det nära till hands att fråga sig om en liknande förenkling skulle kunna göras i fråga om beslut om ändring av bolagsordningen. Skulle man inte, med förebild i den nuvarande beslutsordningen för minskning av aktiekapitalet, kunna föreskriva att, för det fall det i bolaget finns aktier av olika slag, kräver ett beslut om ändring av bolagsordningen i nu diskuterade hänseenden dels ett sedvanligt beslut av stämman med två tredjedelars majoritet, dels ett motsvarande beslut inom varje aktieslag som är företrätt vid stämman och för vilket aktiernas rätt försämras genom beslutet?

Det är emellertid en felaktig tanke. I den rättshistoriska backspegeln framstår det snarare som mindre väl genomtänkt att EG-anpassningen av bestämmelserna om minskning av aktiekapitalet i 1975 års aktiebolagslag genomfördes med förebild i bestämmelserna om bolagsordningsändring i nu aktuellt hänseende och därmed kom att inkludera rekvisitet ”rubba rättsförhållandet”. Hur begreppet skulle förstås i det

[61] Jfr Sveriges Industriförbund, i egenskap av remissinstans vid genomförandet av ovan refererade lagändringar som gjordes år 1924: ”I anledning av aktiebolagslagens nuvarande stadgande (§ 91,1) att för sådan ändring i bolagsordningen, att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, fordras alla aktieägares medgivande, kan [utöver vad som ovan framhållits] till en början anmärkas, att det, sakligt sett, torde vara absolut omotiverat att fordra enhälligt samtycke av aktieägare, vilkas ställning icke skulle försämras, utan kanske i stället förbättras genom det ifrågavarande beslutet. Intet verkligt skäl föreligger at bereda en aktieägare, vars rätt icke försämras genom ett beslut av ifrågavarande slag, möjlighet att förhindra dess genomförande.”, Kungl. Maj:ts proposition Nr 40 1924, s. 11 f.

[62] Situationen skulle kanske kunna föreligga vid vissa beslut om att i bolagsordningen införa ett förbehåll av innebörd att en aktie av ett visst slag under vissa angivna förutsättningar och på närmare angivet sätt ska kunna omvandlas till en aktie av annat angivet slag. Som regel torde införandet av ett sådant omvandlingsförbehåll i lagens mening rubba rättsförhållandet mellan aktierna av respektive slag och därmed kräva att den särskilda beslutsordningen tillämpas men möjligen kan det i något fall förhålla sig annorlunda, exempelvis om omvandlingsförbehållet innebär att aktier med högre röstvärde kan omvandlas till aktier med lägre röstvärde, inom det i bolagsordningen fastlagda antalsmässiga utrymmet för sådana aktier.

[63] Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m.m. II Motiv (SOU 1941:9) s. 533 (med hänvisning även till prop. 1910 nr 40 s. 49–50) samt Stenbeck m.fl. a.a. s. 370.

sammanhanget var mycket oklart, vilket — som framgått ovan — påpekades bland annat i doktrinen och i remissrundan. På regeringens initiativ ändrades bestämmelsen vid utarbetandet av den nuvarande aktiebolagslagen.[64]

Ett beslut om ändring av bolagsordningen är av helt annan karaktär än ett beslut om minskning av aktiekapitalet, det handlar om att ändra ”avtalet” mellan aktieägarna, något som i princip kräver samtliga avtalsparters, dvs. samtliga aktieägares, samtycke. Det är visserligen så att lagens ”huvudregel” numera är att bolagsordningsändringar kräver endast sedvanlig kvalificerad majoritet, dvs. två tredjedelars röstmajoritet. Den regeln gäller emellertid endast för vad som kan kallas okvalificerade fall av bolagsordningsändringar, exempelvis en ändring av bolagets företagsnamn. För kvalificerade fall av bolagsordningsändringar är utgångspunkten att varje aktieägare har vetorätt. Till dessa fall hör ändringar av bolagsordningsföreskrifter som bestämmer rättsförhållandet mellan utgivna aktier av olika slag, dvs. aktiernas ekonomiska rätt och förvaltningsrätt samt det antal eller den andel aktier som kan ges ut av olika slag. Sådana föreskrifter kan, som utgångspunkt, inte ändras utan samtycke av varje ägare till aktier för vilka beslutet skulle resultera i att rättsförhållandet till andra utgivna aktier försämrades. Från denna utgångspunkt har lagstiftaren, i syfte att skapa en reell möjlighet att i dessa hänseenden ändra bolagsordningen även i bolag med många aktieägare, gjort undantag om ändringen i fråga skulle försämra endast viss eller vissa aktiers rätt eller försämra ett helt aktieslags rätt. Skulle ändringen försämra endast viss eller vissa aktiers rätt erfordras, förutom att det sedvanliga pluralitetskravet på stämman uppfylls, att samtliga på stämman närvarande berörda aktieägare ger sitt samtycke och att dessa dessutom företräder nio tiondelar av de aktier som berörs av ändringen. Skulle ändringen försämra ett helt aktieslags rätt räcker det att ägare till hälften av alla sådana aktier och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycker till ändringen. Det kan alltid diskuteras vad som i det sammanhanget är lämpliga pluralitetskrav, men att med förebild i reglerna om minskning av aktiekapitalet sänka kravet till två tredjedelars röstmajoritet skulle innebära ett kraftigt försämrat aktieägarskydd.

Hur är det då med själva begreppet ”rubba rättsförhållandet”, borde det ersättas av något annat eller på något sätt förtydligas? Genomgången ovan visar förvisso att dess innebörd inte är uppenbar men begreppet fångar nog ändå ganska väl de av lagstiftaren åsyftade bolagsordningsändringarna. Det stämmer också till eftertanke att begreppet

[64] Jfr fotnot 36 och texten ovan i anslutning till fotnot 28. En annan sak är att det vid lämpligt tillfälle kanske är motiverat att överväga om de nämnda bestämmelserna avseende beslut om minskning av aktiekapitalet, fusion, delning, gränsöverskridande ombildning och den föreslagna 7 kap. 59 a § bör ges en enhetlig lydelse.

används i motsvarande reglering inte bara, som ovan nämnts, i Tyskland,[65] utan också i Danmark,[66] Finland[67] och Norge.[68] Det har inte heller ändrats i samband med de omfattande reformer som under årens lopp skett i dessa länder på aktiebolagslagstiftningens område.

Med förebild i den tyska lagen skulle 7 kap. 43 § kunna förtydligas så att det uttryckligen framgår att den ska tillämpas på sådant rubbande av rättsförhållandet som innebär en nackdel för vissa aktier eller av aktier visst slag. Det är emellertid knappast en åtgärd som hastar. Syftet bakom och systematiken i 7 kap. 42–45 §§ ger entydigt beskedet att en rubbning av rättsförhållandet mellan aktier i detta sammanhang förutsätter att en bolagsordningsändring skulle vara till nackdel för en eller flera aktier.

[65] Se 179 § tredje stycket Aktiengesetz vom 6. September 1965.
[66] Se 107 § tredje stycket Lov om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven), 1451/2022.
[67] Se 5 kap. 29 § Aktiebolagslag, 624/2006.
[68] Se § 5-20 Lov om aksjeselskaper 1997-06-13-44 och § 5-20 Lov om allmennaksjeselskaper 1997-06-13-45.